

MUĞLA ÜVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ÖĞRENCİ AİLELERİNİN BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİNE KATILIM BİÇİMLERİNİN BELİRLENMESİ

Süleyman CAN

Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Özet

Bu çalışmanın amacı, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nün son sınıfında öğrenim gören öğrenci ailelerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini belirlemektir.

Bu amaçla Muğla Üniversitesi İlköğretim Bölümünde (İ.Ö) yer alan Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği ABD' da öğrenim gören ve tesadüfî örneklem yöntemiyle belirlenen 305 öğrencinin aileleri 610 kişi araştırma kapsamına alınmıştır. Burada deneklere, uzman görüşleri alınarak hazırlanan kişisel bilgiler ve boş zamanların değerlendirilmesi ölçeğinden oluşan bir anket uygulanmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler, SPSS paket programında frekans dağılımları ve yüzde değerlerine göre tablolar haline dönüştürülüp yorumlanmıştır.

Kişisel bilgilere göre; öğrenci anne, babaların yaşlarının, kardeş sayılarının değişken olduğu, aile gelirlerinin babaları tarafından sağlandığı ve düşük gelir düzeyine (1000TL ve altı) sahip oldukları görülmüştür.

Boş zaman değerlendirme biçimlerine göre; ailelerin yeterince uygun ve isabetli bir şekilde boş zamanlarını değerlendiremedikleri, katılım biçimlerinin bilinçli olmayıp pasif olduğu, boş zamanlarını evlerinde ve açık alanda dinlenerek, babaların "televizyon seyrederek", "pasif dinlenerek", "kitap, gazete ve dergi okuyarak"; annelerin ise "televizyon seyrederek", "pasif dinlenerek", "yakın akrabalarıyla birlikte" geçirdikleri, gelir düzeylerinin düşük olması nedeniyle diğer faaliyetlere yeterince katılmadıkları görülmüştür.

Bu bağlamda, öğrenci anne-babaları düşük günlük yaşamlarında sırasında boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendire bilmeleri için bilgilendirilmeli, ilgi ve ihtiyaçlarına göre yeni ortamlar sunulmalı, fırsatlar verilmeli ve yeni imkânlar yaratılmalıdır. Ayrıca üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin bu konuda eğitilerek, ailelerinin de bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Aile, Katılım Biçimi, Üniversite, Öğrenci

IDENTIFYING THE WAY OF JOINING SPARE TIME ACTIVITIES OF STUDENTS FAMILY AT THE DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION IN EDUCATION FACULTY IN MUĞLA UNIVERSITY

Abstract

The aim of this study is to identify the way of joining spare time activities of the senior prospective teacher at the department of primary education in education faculty in Muğla University.

In accordance with this aim, 305 student's family (610 person) from pre-school teaching, primary education teaching, social sciences teaching and science and technology teaching were randomly included in the research context. A questionnaire which is prepared by getting the experts' comments was conducted to the subjects. The relevant data is evaluated as tables which are constructed according to frequency levels and percentages using SPSS.

According to demographic properties, it is seen that the family age, gender, and number of siblings of the students are variable; the family income is supported by the father and they are from low class. (1000 TL and below)

According to using spare time it is seen that the low income family cannot use their spare time conveniently, they are passive in this process, they use this time either resting at home or at the open area, and especially fathers do watching TV, passive resting and reading book, newspaper and journals, mothers also do watching TV, passive resting and visiting relatives and that they cannot join other activities since they don't have enough money.

In this context, the student's family should be informed on the issue of using their spare time during daily life period. Opportunities should be given and new facilities according to their interest and needs should be presented. Besides, university student should be educated in spare time so that it is provided that student's family become conscious about in this subject.

Key Words : *Spare Time, Family, Type of Participation, University, Student*

1. GİRİŞ

Eğitimin genel amacı, doğal koşullar altında kişinin büyüme ve gelişmesine yardım etmek; sürekli olarak değişim içinde bulunan toplum yaşamına onun sağlıklı uyumunu sağlayacak anlayış, alışkanlık ve becerilerle donatmak olmalıdır (1).

Bu bağlamda ilköğretim; eğitim sisteminin en temel taşıdır. Bu eğitim kademesinde bireylere toplum içinde uyumlu yaşamaları ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılır. İlköğretimde kazandırılan bilgi ve becerilerin bir yandan bireyin hayata atıldığı zaman kendisi ve toplum için daha üretken ve verimli olmasını sağlarken, diğer yandan daha ileri eğitim kademelerindeki öğrenmelerin temelini oluşturur (2).

Zamanı verimli ve etkili kullanabilme öncelikle bir eğitim işidir. Bu ise okulların ve ailenin üzerinde olan bir sorumluluktur. Zamanın yanlış ve verimsiz kullanımından ortaya çıkan hastalıklar, kişiyi ve bütün toplumu etkilemektedir. Bu ise bedeni hastalıklardan bile daha tehlikeli olabilmektedir (3).

Dolayısıyla yaşanan zamanı hiçbir uğraş yapmadan boşa geçirmek, hayatı boşa geçirmek ve de hayatı hiçe saymak anlamı taşımaktadır.

Toplumsal bütünleşmeyi sağlamada bir eğitim işlevine sahip olan boş zaman eğitimi, edilgen kitleleri etken, olumlu ve yaratıcı kılmak üzere kullanılmaktadır (4). Boş zaman çalışmalarının bireysel ve ulusal yönlerden kazandıracağı değerler yöre, bölge ve yurt sorunlarıyla ilgilenme ve bunların çözümlenmesinde görevler, roller yüklemeye gibi çok gerekli ve zorunlu sorumlulukları vardır (5).

Addington, zamanın insanların sonsuzluk ölçüsü olduğunu ve şimdiye kadar zamanla ilgili doğal kabul edilen her şeyin, insan düşüncesinin ürünü ve göreceli olduğunu belirtir (6).

Ayrıca gelişen teknoloji nedeniyle üretimde insana olan ihtiyaç azalmaktadır. Bu yüzden insanların çalışma süreleri azalmış boş zaman süreleri de fazlalaşmıştır. Boş zaman faaliyetleri toplumun sosyal ve ekonomik yönden gelişmesini sağlar. Boş zamanların olumlu değerlendirilmesi uygarlığında bir göstergesidir (7).

Bu bağlamda boş-serbest zaman bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklarından veya bağlantılarından kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zamandır. Serbest zaman genellikle çalışma dışında kalan zamandır (8).

Bilim ve teknolojik gelişmeler bir taraftan insan hayatını kolaylaştırırken diğer taraftan kendisine fazla zaman ayırma imkânı vermektedir. Bu nedenledir ki insanoğlu çalışma zamanının dışında kalan zamana da önem göstermektedir. Çalışma dışı zamanı kullanmaya da boş zaman kullanımı denilerek rekreasyon kavramını ortaya çıkarmıştır (9).

Boş zaman, çağdaş özgür insanın çalışma günü sonunda, hafta sonunda, yıllık izininde ve emeklilik devresinde iş dışında kalan zamandır. Bu dönem zarfında toplumsal faaliyetler, eylemler tek bir başlık altında toplanamazlar. Serbest zaman faaliyetleri içerik bakımından çok zengin ve çeşitlidirler. Bu çeşitler spor, sanat, zihinsel faaliyetler (kitap okuma, araştırma yapma), toplumsal faaliyetler (eş-dost ziyaretleri), yapması zahmetli olmayan kolay uğraşlar (bahçe bakımı, balık tutma) olarak sayılabilir (10).

Toplum yaşamında boş zamanın giderek artması, yetişkinler eğitiminin önem ve kapsamına yeni bir boyut getirmiş, boş zamanın dinlenme ve eğlenmenin yanı sıra öğrenme amaçları içinde kullanılması olanağını sağlamıştır. Bu gün artık boş zamanı değerlendirme bir eğitim konusu olmuştur (11).

Boş zamanı değerlendirme eğitimi pek çok bakımdan yetişkin eğitimi ile benzeşmekte olup, aynı zamanda yetişkin eğitiminin bir alanı olarak görülmektedir. Bunun en güzel biçimde, Unesco'nun Uluslararası Yetişkin Eğitimi Çalıştay dizilerinde ele alınıyor olmasıyla açıklayabiliriz. Bazı görüşlere göre ise her ikisi benzeşmekle beraber, boş zamanı değerlendirme eğitimi ve yetişkin eğitimi birbirinden farklıdır (11).

Boş zamanı değerlendirme ile yetişkin eğitimi arasındaki fark edilmeyen ayrım, boş zamanı değerlendirme için daha fazla çabaya gereklilik olduğu biçimindedir. Çünkü boş zamanı değerlendirme eğitiminin amacı, farklılaşmış değerleri ve becerileri olan toplumsal varlıklar yetiştirmektir. Bu aşamaya ise kişi çok kapsamlı deneyimlerden geçerek ulaşabilir (12). Toplum yaşamında boş zamanın giderek artması, yetişkinler eğitiminin önem ve kapsamına yeni boyut getirmiş; boş zamanın, dinlenme ve eğlenmenin yanı sıra öğrenme amaçları içinde kullanılması olanağının sağlamıştır (13).

Boş zaman değerlendirme bireyden bireye, toplumdaki topluma değişmektedir. Her birey boş zaman değerlendirme biçiminin nasıl olacağına kendisi karar verir. Ancak verilen her kararda kişinin çevresinin etkili olduğu da bir gerçektir. Bireylerin boş zamanlarını değerlendirme yolları ailelerinden ve çevrelerinden öğrendikleri ile biçim alır diyebiliriz (14).

Boş zamanların değerlendirilmesi gerekliliği ve gerçekliği günümüzde var olan bir durumdur. Ancak burada önemli olan boş zamanları değerlendirmek değil boş zamanları etkili ve verimli olarak değerlendirebilmenin yollarını bilmektir. Bugün herkes boş zamanlarını değerlendirebilir. Ancak her bireyin bunu etkili ve verimli bir biçimde yaptığını söylemek mümkün değildir (14). Buradan hareketle bu çalışmanın amacı; Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nün öğrenci ailelerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini belirlemektir.

2. YÖNTEM

2007–2008 eğitim-öğretim yılında; Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dallarında öğrenim gören İlköğretim (İ.Ö.) bölümü öğrencilerinin anne-babalarının boş zaman faaliyetlerine katılım biçimlerini belirlemeye dönük olarak yapılan bu çalışma, tarama modelinde bir araştırma olup, çalışmada var olan durum yansıtılmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler ise SPSS istatistik paket programıyla değerlendirilmiştir. Araştırmada İ.Ö. öğrencilerin anne-babalarının boş zaman faaliyetlerine ilişkin görüşlerinin dağılımları frekans ve yüzde dağılım tabloları ile gösterilmiş ve bu verilere göre yorumlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. İ.Ö Öğrencilerinin Anne-Babalarının “Boş Zaman Faaliyetlerine Yeterince Katılabiliyor musunuz?” Görüşüne Katılım Biçimleri

Boş Zaman Faaliyetlerine Katılma Durumu	Baba		Anne	
	n	%	n	%
Evet	51	16,7	62	20,3
Hayır	254	83,3	243	79,7
Toplam	305	100	305	100

Ankete katılan öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine yeterince katılım görüşüne babalarının 51 tanesi (%16,7) evet, 254 tanesi (%83,3) hayır, annelerinin ise 62 tanesi (%20,3) evet, 243 tanesi (%79,7) hayır yanıtı vermiştir.

Tablo 2. İ.Ö Öğrencilerinin Anne-Babalarının “Boş Zaman Faaliyetlerine Nerede Katılırsınız?” Görüşüne Katılım Biçimleri

Değişkenler	Baba		Anne	
	n	%	n	%
Evde	190	62,3	234	76,7
Spor tesislerinde	21	6,9	11	3,6
Açık alanda	124	40,7	108	35,4
Dernek/ kulüp gibi kuruluşlarda	32	10,5	17	5,6
Kahvede/ Lokalde/ Kırathanede/ Pastanede	75	24,6	3	1
Deniz kenarında	44	14,4	49	16,1
Herhangi bir okulda	11	3,6	17	5,6

Ankete katılan öğrencilerin boş zaman faaliyetine nerde katılırsınız görüşüne babalarının 190 tanesi (%62,3) evde, 21 tanesi(%6,9) spor tesislerinde, 124 tanesi (%40,7) açık alanda, 32 tanesi (%10,5) dernek, kulüp gibi kuruluşlarda, 75 tanesi (%24,6) kahvede, lokalde, kırathanede, pastanede, 44 tanesi (%14,4) deniz kenarında, 11 tanesi (%3,6) herhangi bir okulda; annelerinin 234 tanesi (%76,7) evde, 11 tanesi (%3,6) spor tesislerinde, 108 tanesi (%35,4) açık alanda, 17 tanesi (%5,6) dernek, kulüp gibi kuruluşlarda, 3 tanesi (%1) kahvede, lokalde, kırathanede, pastanede, 49 tanesi (%16,1) deniz kenarında, 17 tanesi (%5,6) herhangi bir okulda yanıtı vermiştir.

Tablo 3. İ.Ö Öğrencilerinin Anne-Babalarının “Boş Zamanlarınızı Verimli Kullanıyor musunuz?” Görüşüne Katılım Biçimleri

Boş Zamanlarınızı Verimli Kullanma Durumu	Baba		Anne	
	n	%	n	%
Evet	74	24,3	76	24,9
Hayır	134	43,9	129	42,3
Bazen	97	31,8	100	32,8
Toplam	305	100	305	100

Ankete katılan öğrencilerin boş zamanları verimli kullanıyor musunuz görüşüne babalarının 74 tanesi (%24,3) evet, 134 tanesi (%43,9) hayır, 97 tanesi (%31,8) bazen, annelerinin 76 tanesi (%24,9) evet, 129 tanesi (%42,3) hayır, 100 tanesi (%32,8) bazen yanıtını vermiştir.

Tablo 4. İ.Ö Öğrencilerinin Anne-Babalarının “İşinizin Olmadığı Saatlerde Genellikle Neler Yaparsınız?” Görüşüne Katılım Biçimleri

Boş zaman değerlendirme	Baba		Anne	
	n	%	n	%
Spor yaparım	61	20	57	18,7
Spor müsabakalarını izlerim	151	49,5	13	4,3
Dinlenirim	215	70,5	234	76,7
Kitap, gazete, dergi okurum	168	55,1	127	41,6
Part- time çalışırım	10	3,3	0	0
Kahve, lokal, kiraathane veya pastaneye giderim	116	38	11	3,6
Müzik dinlerim	81	26,6	126	41,3
Arkadaşlarımla birlikte olurum	147	48,2	166	54,4
Yakın arkadaşlarımla birlikte olurum	140	45,9	198	64,9
Televizyon seyredirim	238	78	239	78,4
Sinemaya veya tiyatroya giderim	25	8,2	29	9,5
İbadet yaparım	85	27,9	160	52,5

* Bu soruda birden fazla şık işaretlendiğinden cevap sayısı n=305'ten fazladır.

Ankete katılan öğrencilerin işinin olmadığı zaman neler yaparsınız görüşüne ba-

balalarının 61 tanesi (%20) spor yaparım, 151 tanesi(%49,5) spor müsabakalarını izlerim, 215 tanesi (%70,5) dinlenirim, 168 tanesi (%55,1) kitap, gazete, dergi okurum, 10 tanesi (%3,3) part-time çalışırım, 116 tanesi (%38) kahve, lokal, kiraathane veya pastaneye giderim, 81 tanesi (%26,6) müzik dinlerim, 147 tanesi (%48,2) arkadaşlarımla birlikte olurum, 140 tanesi (%45,9) yakın arkadaşlarımla birlikte olurum, 238 tanesi (%78) televizyon seyredirim, 25 tanesi (%8,2) sinemaya veya tiyatroya giderim, 85 tanesi (%27,9) ibadet ederim; annelerinin 57 tanesi (%18,7) spor yaparım, 13 tanesi(%4,3) spor müsabakalarını izlerim, 234 tanesi (%76,7) dinlenirim, 127 tanesi (%41,6) kitap, gazete, dergi okurum, 0 tanesi (%0) part-time çalışırım, 11 tanesi (%3,6) kahve, lokal, kiraathane veya pastaneye giderim, 126 tanesi (%41,3) müzik dinlerim, 166 tanesi (%54,4) arkadaşlarımla birlikte olurum, 198 tanesi (%64,9) yakın arkadaşlarımla birlikte olurum, 239 tanesi (%78,4) televizyon seyredirim, 29 tanesi (%9,5) sinemaya veya tiyatroya giderim, 160 tanesi (%52,5) ibadet ederim yanıtını vermiştir.

Bu bağlamda araştırmamızı destekleyen bazı çalışmaları ise şöyle sıralayabiliriz.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın "Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler" başlıklı 1993 raporuna göre (15) "Türkiye'de boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinin dağılımı evde kitap-dergi-gazete okumak, müzik dinlemek, TV seyretmek gibi ev içi faaliyetlere katılma oranı kırsal alanda %67.3 kentsel alanlarda ise %75.6 olduğu görülmüştür (16).

Ertem'in 2000 yılında yaptığı "Futbolcuların Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimini Araştırması" adlı tezinde Futbolcuların yeterli boş zamana sahip olmadıktan var olan boş zamanların ise kısmen verimli kullandıklarına inandıkları boş zamanlarında genellikle müzik dinledikleri, TV izledikleri, dinlendikleri, gazete-dergi okudukları görülmüştür (17).

Can, Durukan ve Ökmen'in (18) yaptıkları "İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışmada serbest zaman değerlendirme biçimlerine göre; öğrenci ailelerinde, öğretmen adayları gibi yeterince uygun ve isabetli bir şekilde serbest zamanlarını değerlendiremedikleri, katılım biçimlerinin bilinçli olmayıp pasif olduğu, serbest zamanlarını evlerinde veya yurtlarında dinlenerek, TV seyrederek geçirdikleri, gelir düzeylerinin orta olması nedeniyle diğer faaliyetlere yeterince katılmadıklarını tespit etmişlerdir.

Jonhstone ve Rivera'nın (19), yetişkin eğitime katılma ile ilgili araştırmanın sonuçlarına göre yetişkin eğitimi etkinliğine gelir durumu düşük olanlar bir iş öğrenmek için devam ederken, ekonomik durumu iyi etkinliğine gelir durumu iyi olanlar ise mesleğini ve kendini geliştirmek için katılmaktadırlar.

Ayrıca ekonomik düzeyi yüksek olanlar kurslara zamanlarını değerlendirmek için katılmaktadırlar. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe boş zaman etkinliklerine katılanların oranı da artmaktadır. Özellikle üst gelir grubuna giren kadınların en önemli

katılma nedeni boş zamanı değerlendirmektir. Sonuçta boş zaman katılım açısından, yüksek eğitim görenler kültürel, toplumsal ve sportif etkinliklere daha çok yönelirken, düşük eğitim görenlerin ev çevresinde ve edilgen sporlara daha fazla yöneldikleri görülmektedir. Böylece boş zaman etkinlik türlerine katılım ile yetişkin eğitimine katılım arasında bulunan anlamlı ilişki, yetişkin eğitiminin, boş zaman etkinliklerine katılımı etkilediği görüşü ile birleşmektedir. Aksine bağlı olarak boş zaman etkinlik türleri de yetişkin eğitimine katılmanın bir engeli olarak ortaya çıkmaktadır (11).

Ünver, Tolan, Bulut ve Dağdaş'ın 1986'da (20) yaptıkları "12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları" başlıklı çalışmasında gençlerin boş zamanının spor, arkadaşlarla oyun ve sohbet, sanatsal-kültürel etkinlikler ve TV izleme gibi etkinliklerde değerlendirdikleri saptamışlardır.

Bunun yanında, London ve Ewing (21), yetişkin gruplarının yaşam deneyimlerini etkileyen toplumsal güçler ve tarihsel olayların önemini vurgulamak ve bunların yetişkin eğitimindeki yansımalarını bu anlamda tartışmak amacıyla yaptıkları araştırma bulguları, eğitilecek kişilerin toplumsal, tarihsel, ekonomik ve kültürel durumlarının eğitimciler tarafından daha iyi bilinmesinin, onları eğitim deneyimlerinde daha başarılı kılacağına ortaya koymuştur.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İ.Ö öğrencilerinin anne-babalarının boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ise; boş zamanlarında sırasıyla babaların TV seyrederek, pasif dinlenerek, kitap, gazete ve dergi okuyarak, annelerde ise TV seyrederek, pasif dinlenerek, yakın akrabalarıyla birlikte geçirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin anne-babalarının boş zaman faaliyetlerine yeterince, uygun ve isabetli bir şekilde katılmadıkları ve katılım biçimlerinin de pasif olduğunu söylemek olasıdır.

Tüm bu bulgular sonucunda İ.Ö öğrencilerinin anne-babalarının boş zaman faaliyetlerini evlerinde dinlenerek geçirdikleri söylenebilir. Bunu tercih etme nedenlerinin de evlerini güzel bir ortam olarak kabul etmeleri, üzerlerinde dinlendirici bir etki bırakması, eğitici bulmaları, arkadaş gruplarıyla rahatça hareket edebilmeleri, TV seyredebilmeleri, müzik dinleyebilmeleri ve kitap, gazete, dergi okuyabilmeleri gibi etkinliklere fırsat tanıdığı için boş zamanlarını bu şekilde verimli kullandıklarına inandıkları görülmüştür.

Bu bağlamda, günlük yaşam performansı düşük olan öğrenci aileleri için, boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendire bilmeleri için bilgilendirilmeli, ilgi ve ihtiyaçlarına göre yeni ortamlar sunulmalı, fırsatlar verilmeli ve yeni imkânlar yaratılmalıdır. Ayrıca üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin bu konuda eğitilerek, ailelerinin de bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

5. KAYNAKLAR

- 1- Dewey, J., (1995). “**Eğitimde Ahlak İlkeleri (Çev. Ferhan Oğuzkan)**”, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- 2- Fidan, N., Erden, M., (1998). “**Eğitime Giriş**”, Alkım Yayıncılık, İstanbul.
- 3- Karaküçük, S., (1997). “**Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme**” Seren Ofset, 2. Baskı, Ankara.
- 4- Tezcan, M., (1983). Spor Sosyolojisi Hakkında. “**Eğitim ve Bilim**”. Cilt 8, Sayı 44, Ankara.
- 5- Akyol, A., (1974). Gençlik Kampları Dair Sözleşme. A.Ü.S.B.F., İnsan Hakları Merkezi Yayınları, No:21, Ankara.
- 6- Addington, Ö. E., (1993). “**% 100 Düşünce Gücü**” (Çev: B. Çetinkaya), Akaşa Yayınları, İstanbul.
- 7- Karaküçük, S., (2001). “**Boş Zamanları Değerlendirme**”, Seren Matbaacılık, 4. Baskı Ankara.
- 8- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y.,(2003). “**Boş Zaman-Rekreasyon Yönetimi**”, I.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- 9- Can, S., Durukan E., Özmaden, M., (2006). “**Bir Rekreasyon Faaliyeti Olarak Üniversitelerarası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması**”, II. Balıkesir Ulusal turizm Kongresi, Balıkesir, 20-22 Nisan.
- 10- Bargeman, B., John C.H. and Timmermans, H., (2002). “**Vacation Behavior Using a Sequence Alignment Method**”, Annuals of Tourism Research, V.29.
- 11- Köktaş, Ş.K., (2004). “**Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme**”, Nobel Yayın Dağıtım, 3.Baskı, s.155-158, Ankara.
- 12- Corbin, H.D., (1970). “**Recreation Leadership**”. Third Edition. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs., NJ.
- 13- Geray, C., (1978). “**Halk Eğitimi**”, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No:73 İkinci Baskı, Ankara: A.Ü. Basımevi.
- 14- Tezcan, M., (1992). “**Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi**”, A.Ü. Yayını, Ankara.
- 15- Devlet Planlama Teşkilatı. (1993). “**Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler**” S.142, Ankara.
- 16- Ekici, S., Yenel F.İ., (2002). “**Yükseköğretim Gençliğinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları ve Turizme Katılımları Üzerine Bir Araştırma**”, Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi Cilt 6 Sayı 1,
- 17- Ertem, M., (2000). “**Futbolcuların Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerini Araştırılması**”, M.Ü.BESYO Bitirme Tezi, Muğla.
- 18- Can, S., Durukan, E., Ökmen, A. Ş., (2007). “**İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi**”, 4. International Mediterranean Sport Sciences Congress ” 9-11 Kasım 2007, Antalya.
- 19- Jonhstone, J.W.:C.,R.:J. Rivera (1965). “**Volunteers for Learning**”, Aldine Publishing Company, Chicago.

- 20- Ünver, Ö., Tolan, B., Bulut, I., Dağdaş, C., (1986). “**12 - 24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları**”, G.Ü. BYYO. Matbaası, Ankara.
- 21-London, J., Ewing.J.B. (1982). Adult Education and The Phenomena of Social Change, “**Adult Education Quarterly**”, Vol.32, No: 4, s.229-247.